Magyar nyelv

helyi tanterv

az általános tagozatos csoportok részére

9-12. évfolyam

Érvényes: 2023.09.01-től a 9-12. évfolyam számára

A tantárgy helyi tantervét kidolgozta:

Bajnai Diána, Gazdag Éva, Kovács Karolina, Lázár Erika, Palásti Károly

Kiskunhalas, 2023. 10. 01.

A tantárgy helyi tantervét véleményezte, a nevelőtestület számára elfogadásra javasolta:

Kiskunhalas, 2023. 10. 01.

Szabó Ferenc
intézményvezető

Jóváhagyta:

Kiskunhalas, 2023. 10. 01.

fenntartó

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS 4

9. ÉVFOLYAM 8

10. ÉVFOLYAM 14

11. ÉVFOLYAM 20

12. ÉVFOLYAM 27

Bevezetés

ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

Egy nemzet megmaradásának alapja, de fennmaradásának, jövőjének is a záloga a kultúrája, az anyanyelve. Kultúránk, benne irodalmunk magyarul született meg, és ezen a nyelven formálódik tovább.

Az anyanyelven megszülető irodalom alkotói és hallgatói olyan olvasói hagyományt, kultúrát teremtenek, amely megerősíti egy közösség tagjainak az identitását. A magyar nyelv és irodalom tantárgy is a Kárpát-medencei magyarság irodalmát, szellemi örökségét egységesen és egységben kezeli.

A magyar nyelv és irodalom tantárgynak kitüntetett szerepe van: gondolkodni tanít, ismereteket ad át, szellemi, erkölcsi örökséget hagyományoz. Ezek olvasása, tanítása személyiséget formál, fejleszti a szépérzéket, az ítélőképességet, az erkölcsi érzékenységet. A magyar nyelv és irodalom tanításának nemcsak a műveltségátadás, a kompetenciafejlesztés, hanem az érzelmi nevelés is a célja.

A képzési szakasz feladata, hogy a tanulókat felkészítse az érettségire, tegye lehetővé – megfelelő ismeret, műveltség átadásával, a tanulói kompetenciák fejlesztésével – a sikeres továbbtanulást, a társadalomba való beilleszkedést. Érett, gondolkodó, ép erkölcsi érzékkel rendelkező, kiegyensúlyozott felnőttekként kerüljenek ki a közoktatásból.

A magyar nyelv és az irodalom tantárgy fejlesztési céljai jórészt összehangolhatók: az alaptantervben meghatározott hat fő fejlesztési területből (szövegértés; szövegalkotás; olvasóvá nevelés; mérlegelő gondolkodás, véleményalkotás; anyanyelvi kultúra, anyanyelvi ismeretek; irodalmi kultúra, irodalmi ismeretek) négy mindkét tantárgy keretében fejleszthető. Minden nyelvtanóra kiemelt feladata a szövegértés és a szövegalkotás tanítása.

Magyar nyelvtanóra:

A középfokú képzés szakaszában, a 9–12. évfolyamon a nevelésnek-oktatásnak sok és sokrétű cél- és feladatrendszere van:

- cél, hogy a diákok megértsék a nemzet, a szűkebb közösség és az egyes ember kapcsolatát.
- A tanulók felkészítése arra, hogy ennek a kulturális hagyománynak értői és később formálói legyenek.
- A tanulók megértsék a gondolkodás, a viselkedés és a nyelvhasználat összefüggéseit.
- Alakuljon ki nyelvhasználati igényességük. Legyen elemi elvárás számukra a pontos és a magyar nyelvhelyességi szabályokat betartó szövegalkotás, a magyar helyesírás szabályainak ismerete.
- Ismerjék nyelvünk szerkezetét, grammatikáját, a nyelvhelyességi szabályokat, a stilisztikai árnyalatokat.
- A tanulók tudják elhelyezni anyanyelvüket a világ többi nyelve között, ismerjék nyelvük történelmi fejlődését.
- Értsék meg és példákkal tudják szemléltetni, hogy a nyelv és a gondolkodás, a beszéd és a gondolkodás feltételezik egymást, szorosan összefüggnek.
- Fontos cél a digitális kompetencia fejlesztése is, az IKT-eszközök tudatos és kreatív alkalmazása.

Az órakeret minimum 80%-át a törzsanyagra kell fordítani. A törzsanyag órai feldolgozása kötelező.
Az órakeret 20%-át a szaktanár választása alapján a tananyagok mélyebb, sokszínűbb tanítására, ismétlésre, gyakorlásra vagy a tanórán kívüli tudásszerzésre (múzeumlátogatás, színházi előadás megtekintése, előadó meghívása), kompetenciafejlesztésre, projektmunkák megalkotására lehet felhasználni. A választást segítő javaslatok a részletesen szabályozott kötelező törzsanyag mellett találhatók.
Ha a szaktanár úgy ítéli meg, hogy az órakeret 100%-át a törzsanyag tanítására kell fordítania, lemondhat a választás lehetőségéről.

A törzsanyagot jelentő témákra, művekre, tevékenységekre szánt órák nem vonhatók össze a szabadon választott témák, művek értelmezésére szánt órákkal. Az ajánlott, illetve választott témákra szánt órakeretet a pedagógus akkor használhatja fel, ha a törzsanyagot már feldolgozta a diákokkal.
A szövegek kiválasztásakor is ez a két elv érvényesül a magyar nyelv és az irodalom tanításában is: a törzsanyag témái és művei, a hozzájuk kapcsolódó választható témák, művek, illetve a szabadon választható témák, művek.

https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_gimn_9_12_evf

https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_5_8

A TANTÁRGY ÓRAKERETE:

Évfolyam	*Heti órakeret*	*Éves órakeret*
9.	1	35
10.	1	35
11.	1	35
12.	1	30

A TÉMAKÖRÖK ÓRASZÁMA ÉVFOLYAMONKÉNT

Témakör neve	**KTT 9-10.**	**9.**	**10.**	**KTT 11.**	**11.**	**12.**
I. Kommunikáció – fogalma, eszközei, típusai, zavarai; digitális kommunikáció	11	11	0	0	0	0
II. A nyelvi rendszer, a nyelv szerkezeti jellemzői, a nyelvi elemzés, a magyar és az idegen nyelvek	18	24	0	0	0	0
III. A szöveg fogalma, típusai; a szövegkohézió, a szövegkompozíció; szövegfajták; szövegértés, szövegalkotás	13	0	17	0	0	0
IV. Stilisztika – stílusrétegek, stílushatás, stíluseszközök, szóképek, alakzatok	12	0	18	0	0	0
Szabadon felhasználható órák – az intézmény saját döntése alapján, felzárkóztatásra, elmélyítésre, tehetséggondozásra	14	0	0	0	0	0
Összes óraszám:	**68**	**35**	**35**	**0**	**0**	**0**

Témakör neve	**KTT 9-10.**	**9.**	**10.**	**KTT 11-12.**	**11.**	**12.**
I. Retorika- a beszédfajták, a beszéd felépítése, az érvelés	0	0	0	11	11	0

II. Pragmatika- a megnyilatkozás fogalma, társalgási forduló, beszédaktus, együttműködési elv	0	0	0	7	7	0
III. Szótárhasználat	0	0	0	2	2	0
IV. Általános nyelvi ismeretek – a nyelv és a gondolkodás, nyelvtípusok	0	0	0	7	7	0
V. Rendszerező ismétlés	0	0	0	0	1	0
VI. Szabadon felhasználható óra – az intézmény saját döntése alapján, felzárkóztatásra, elmélyítésre, tehetséggondozásra	0	0	0	13	7	6
VII. Nyelvtörténet- a nyelv változása, a nyelvrokonság kérdései, nyelvemlékek	0	0	0	6	0	6
VIII. A nyelv rétegződése, nyelvjárások, nyelvi tervezés, nyelvi norma	0	0	0	8	0	8
IX. Felkészülés az érettségire - rendszerező ismétlés	0	0	0	10	0	10
Összes óraszám:	**0**	**0**	**0**	**64**	**35**	**30**

TANKÖNYVEK, SEGÉDESZKÖZÖK

- Az adott évfolyamon használt tankönyvek és segédeszközök jegyzékét az adott évfolyam aktuális tanmenete tartalmazza.

ÉRTÉKELÉS

- A értékelés szempontjairól és módjáról a Pedagógiai program ad részletes tájékoztatást:

  https://szilady.net/gimnaziumrol/irattar

- A tananyag mélységét az érettségi követelményrendszer határozza meg: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/erettsegi/vizsgakovetelmenyek2024/magy_nyelv_es_irod_2024_e.pdf

TEVÉKENYSÉGEK:

Az alábbi tevékenységi formákból a szaktanár szabadon választhat egy témakör tanításán belül:

- frontális osztálymunka, egyéni munka, pármunka, csoportmunka, prezentációkészítés, listakészítés, megbeszélés, vita, érvelés, reflektálás, ppt-s bemutató, projektmunka

9. évfolyam

A középiskolai képzés első szakaszának kiemelt cél- és feladatrendszere:

- A tanulás tanulása. Meg kell tanulniuk a lényeget kiemelni, vázlatot írni, gondolataikat írásban és szóban is pontosan és szándékaik szerint árnyaltan, adekvátan kifejezni.
- A diákok szövegértésének folyamatos fejlesztése, ennek feltétele a biztos anyanyelvi (grammatikai, stilisztikai) ismeret, a kommunikációelmélet alapvető fogalmainak elsajátítása.
- A tantárgy a tanulókat segíti abban, hogy a kommunikációs célnak megfelelően fejezzék ki magukat.
- Fontos az érvelési képesség és a beszédkészség folyamatos fejlesztése.
- Cél a digitális eszközök gondolkodást segítő, etikus használatának elsajátítása.

Kommunikáció – fogalma, eszközei, típusai, zavarai; digitális kommunikáció – 11 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A nyelvhasználati és a kommunikációs készség fejlesztése.
- A kommunikáció jellemzőinek tudatosítása, hatékony alkalmazásának fejlesztése.
- A nyelv zenei kifejezőeszközeinek alkalmazása.
- A hallás utáni és a szóbeli szövegértési készség fejlesztése.
- Szerep- és drámajátékok gyakoroltatása.
- Aktív részvétel különböző kommunikációs helyzetekben.
- Az önálló véleményalkotás, az önreflexió fejlesztése.
- A kommunikáció tényezői.
- A kommunikációs célok és funkciók.
- A kommunikáció jelei.
- A digitális kommunikáció jellemzői, szövegtípusai.
- A kommunikációs kapcsolat illemszabályai.
- A hivatalos élet színtereinek szövegtípusai: levél, kérvény, önéletrajz, motivációs levél, beadvány, nyilatkozat, meghatalmazás, egyszerű szerződés.

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
A kommunikáció fogalma, tényezői és funkciói	A formális és informális beszédhelyzetekben való viselkedés
A személyközi kommunikáció	Megszólítások, magázódás, tegeződés, a kapcsolattartás formái
A nem nyelvi jelek	A gesztusok és viselkedés, gesztusok és kultúrkörök
A tömegkommunikáció fogalma, típusai és funkciói	A médiafüggőség, a virtuális valóság veszélyei
A tömegkommunikáció hatása a gondolkodásra és a nyelvre	A reklámok hatása nyelvhasználatunkra
A digitális kommunikáció jellemzői, szövegtípusai, az új digitális nyelv	Az internet mint hiteles adatforrás; plágium; adatvédelem

FOGALMAK

kommunikáció, kommunikációs tényező (adó, vevő, kód, csatorna, üzenet, kapcsolat, kontextus, a világról való tudás); kommunikációs cél és funkció (tájékoztató, felhívó, kifejező, metanyelvi, esztétikai finkció, kapcsolatfelvétel, -fenntartás, -zárás), nem nyelvi jel (tekintet, mimika, gesztus, testtartás, térköz, emblémák); digitális kommunikáció jellemzői, szövegtípusai, a hivatalos élet színtereinek szövegtípusai: levél, kérvény, önéletrajz, motivációs levél, beadvány, nyilatkozat, meghatalmazás, egyszerű szerződés, önéletrajz stb.

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Magyar irodalom: A kommunikáció fogalma, tényezői és funkciói
- Informatika: A tömegkommunikáció fogalma, médiaműfajok, A digitális kommunikáció jellemzői, szövegtípusai, az új digitális nyelv, Az internet mint hiteles adatforrás; plágium; adatvédelem, A médiafüggőség, a virtuális valóság veszélyei
- Dráma: A nem nyelvi jelek, A gesztusok és viselkedés, gesztusok és kultúrkörök
- Nyelvek: Megszólítások, magázódás, tegeződés, a kapcsolattartás formái

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

TÉMAKÖR: KOMMUNIKÁCIÓ

	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	**Emelt szint**
A nyelv mint kommunikáció	♣ A kommunikációs folyamat tényezőinek, céljának, funkcióinak, valamint ezek összefüggésének megértése, bizonyítása beszédhelyzetek elemzésével, szövegértelmezéssel, szövegalkotással.	• A kommunikáció folyamata. • A kommunikáció tényezői. • A kommunikációs cél és funkció. • A kommunikáció univerzális jellege. • A kommunikáció fogalmának interdiszciplináris jellege. • Néhány példa a különféle

	A nyelv szerepe a kommunikációban.	társadalmak és kultúrák jelrendszereinek eltéréseire (pl. a folklór, az utca, az elektronikus kommunikáció jelrendszere). A nyelvi és nem nyelvi kommunikációs normák kultúránkénti eltérései példák alapján.
Nyelvi és vizuális kommunikáció	♣ Az emberi kommunikáció nem nyelvi jelei és kifejezőeszközei (pl. gesztusok, mimika, térközszabályozás, tekintet, külső megjelenés, testtartás, fejtartás, csend).	A vizuális és a nyelvi jel, a vizuális és a nyelvi kommunikáció.

A kommunikáció működése	• A kommunikáció formája: a szóbeliség és az írásbeliség. • A szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. • Példák a különböző közlésmódok kommunikációs funkcióira (párbeszéd, történetmondás, levél, üzenet, feljegyzés; köszönés, megszólításformák).	
Személyközi kommunikáció	Kommunikációs zavar, manipuláció, elvárás, megfelelés.	A közvetlen személyközi kommunikáció, az írott és az elektronikus tömegkommunikáció különbségei.
A tömegkommunikáció	• A különféle kommunikációs helyzetekben elhangzó üzenetek céljának dekódolása, az üzenetek szándékának felismerése. • Tény és vélemény, tájékoztatás és véleményközlés megkülönböztetése a tömegkommunikációban • A kommunikáció típusainak, jellemzőinek megismerése: személyes, csoportos, nyilvános és	Tájékoztató és véleményközlő műfajok.
	tömegkommunikáció. • A tömegkommunikáció jellemzői, funkciói, megjelenési formái, nyelvi és képi kifejezési formái. • A reklámok, internetes felületek. • Néhány tömegkommunikációs műfaj.	

A nyelvi rendszer, a nyelv szerkezeti jellemzői, a nyelvi elemzés, a magyar és az idegen nyelvek – 24 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A nyelv szerkezeti egységeinek és azok funkcióinak tudatosítása.
- A nyelvi elemzőkészség fejlesztése.
- Nyomtatott és digitális helyesírási segédletek használatának gyakorlása.
- Kreatív nyelvi fejlesztés.
- A nyelvi szintek, a nyelv alkotóelemei.
- A szavak és osztályozásuk.
- A szavak jelentésbeli és pragmatikai szerepe a kommunikációban.
- A szószerkezetek.
- A mondatrészek.

- A mondatok csoportosítása.
- Szórend és jelentés.
- Nyelvi játékok, kreatív feladatok digitális programok használatával is.

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
A nyelv mint jelrendszer	A jelnyelvek (pl.: a siketek jelelése)
A nyelvi szintek	
A magyar nyelv hangrendszere	Fonémák más nyelvekben. A magyar fonémák összevetése a tanult idegen nyelvek fonémáival
Hangkapcsolódási szabályszerűségek	A hangok hangulata, hangszimbolika
A szavak felépítése, a szóelemek (szótő, képző, jel, rag)	A tőtípusok, illetve a toldalékok meghatározása, grammatikai funkcióik
A magyar nyelv szófaji rendszere:	A szófajváltás, a többszófajúság
alapszófajok, mondatszók és viszonyszók	Néhány ismert szófaji rendszer bemutatása
A szószerkezetek (szintagmák)	
A mondat fogalma és csoportosítási szempontjai	Rendszermondat, szövegmondat
Az egyszerű mondat:	
az alany, az állítmány, a tárgy, a határozók, a jelzők	Mondatok elemzése szerkezeti rajzzal
Az összetett mondat	A szinteződés, tömbösödés a mondatban
Az alárendelő összetett mondatok	
A mellérendelő összetett mondatok	
A többszörösen összetett mondatok	

FOGALMAK

nyelvi szintek; a szó alkotóelemei (hang, fonéma, morféma); a szavak osztályozása, osztályozási szempontjai; szószerkezet (szintagma): alárendelő, mellérendelő szintagma; mondatrészek: alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző; vonzatok; mondat, a mondat szerkesztettsége, mondatfajta; egyszerű mondat, összetett mondat; szórend és jelentés összefüggései

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Idegen nyelvek: a tanult idegen nyelv hangtana, alaktani szerkezete, szóalkotási módjai, mondatszerkezete.

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

TÉMAKÖR: A NYELVI SZINTEK

	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	**Emelt szint**

Hangtan	• A magánhangzók és a mássalhangzók rendszere. • A hangkapcsolódási szabályosságok típusai és a helyesírás összefüggése.	• Hangtani ismeretek: a magyar hangállomány ismerete, a hangok alapvető képzési, ejtési jellemzői. ♣ A magyar hangrendszer nyelvjárási eltéréseinek megfigyelése. • A magyar hangrendszer néhány nyelvtörténeti vonatkozása.
A helyesírás	• A magyar helyesírás rendszerszerűsége. • Helyesírási szótár, elektronikus szótárak az iskolai és hétköznapi szövegalkotásban.	• A magyar helyesírás rendszere. A magyar helyesírás alapelvei. • A helyesírás stilisztikai változatai.
Alaktan és szótan	• A morfémák, szóelemek szerepe és helyes használata a szóalak felépítésében, a szószerkezetek alkotásában. • Az alapszófajok, a viszonyszók és a mondatszók.	• Alaktani sajátosságok: a szótő, a szóelemek szerepe és funkciója, kapcsolódási szabályaik. • A szavak szófaji rendszerbe sorolásának kritériumai, hagyományai, egy lehetséges szófaji rendszer megismerése.
A mondat szintagmatikus szerkezete	• A szószerkezet fogalma, a szintagmák típusai, szerepük a mondat felépítésében, mondatbeli viszonyaik. • A mondatrészek fogalma, fajtái, felismerésük mondatban, helyes használatuk a mondatok felépítésében (állítmány, alany, tárgy, határozó, jelző).	♣ A vonzat.
Mondattan	• A mondat fogalma, a mondat szerkesztettség és mondatfajta szerinti típusai. • Az egyszerű és összetett mondatok felismerése, egyszerű mondatok elemzése. • A helyes mondatszerkesztés a gyakorlatban.	• Az egyszerű és összetett mondatok típusainak felismerése. • Összetett mondatok elemzése. • Mondatvariánsok közötti különbségek értelmezése (pl. a stílusérték szempontjából).

10. évfolyam

A középiskolai képzés első szakaszának kiemelt cél- és feladatrendszere:

- A tanulás tanulása. Egy új tanulási szakaszt kezdenek el a diákok, nagyobb, bonyolultabb tananyagokkal találkoznak. Meg kell tanulniuk a lényeget kiemelni, vázlatot írni, gondolataikat írásban és szóban is pontosan és szándékaik szerint árnyaltan, adekvátan kifejezni.
- A diákok szövegértésének folyamatos fejlesztése. A biztos szövegértés nemcsak a magyar nyelv és irodalom, de valamennyi tantárgy értő és eredményes tanulását segíti, feltétele a gondolkodás és a beszéd fejlesztésének is.

- A szövegértés és -alkotás tanulásának feltétele a biztos anyanyelvi (grammatikai, stilisztikai) ismeret, a kommunikációelmélet alapvető fogalmainak elsajátítása, hiszen csak így tudják a tanulók felismerni az adott kommunikációs helyzetet.
- Az érvelési képesség és a beszédkészség folyamatos fejlesztése.
- A tanulók személyiségfejlesztésének feltétele, hogy rendelkezzenek megfelelő ismeretekkel ahhoz, hogy kérdéseket tudjanak megfogalmazni, az irodalmi szereplők, konfliktusok és saját élethelyzeteik között felfedezzék a párhuzamokat, kialakuljon elvonatkoztató képességük, s igényük és képességük arra, hogy kifejezzék saját véleményüket.
- Ez a két évfolyam a diákok számára a tájékozódás, saját tehetségük és érdeklődési körük felfedezésének kora, ezért elengedhetetlen, hogy sokféle ismerettel és ismerethordozóval találkozzanak.
- Tudásuk megszerzésében és bővítésében a hagyományos információhordozókon kívül egyre erőteljesebb szerepet kapnak a digitális eszközök. Cél ezek észszerű, gondolkodásukat segítő, etikus használatának elsajátítása.
- A képzésnek ebben a szakaszában már rendszerezett nyelvtani és irodalmi (irodalomtörténeti, -elméleti, és műfaji) ismeretek elsajátítása elvárt eredmény, hiszen a képzési szakasz második felében csak így lesznek képesek a tanulók az irodalomtörténeti ismereteiket rendszerezni, így sajátítják el a nyelvészet és az irodalomtudomány – korosztályuknak megfelelő szintű – szaknyelvét, s így tudnak az érettségi dolgozatban is elvárt szintű, nyelvezetű esszét, érvelést, műfajnak megfelelő gyakorlati szöveget alkotni.

A magyar nyelv és irodalom nem pusztán tantárgy a középiskolában, hanem kulcsszerepet tölt be a tanulók identitásának kialakításában, megismerteti velük saját kultúrájukat, nemzeti önazonosságukat, fejleszti érzékenységüket. A tanulókat segíti abban, hogy a kommunikációs célnak megfelelően fejezzék ki magukat. Fejlődjék érvelési kultúrájuk, könnyebben beilleszkedjenek környezetükbe, és ismerjék fel saját tehetségüket.

Magyar nyelvből a 10. évfolyamon, év végén a tanulók anyanyelvi ismereteinek felmérése ajánlott.

A szöveg fogalma, típusai; a szövegkohézió, a szövegkompozíció; szövegfajták; szövegértés, szövegalkotás – 17 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A szövegről való tudás és gyakorlati alkalmazásának fejlesztése.
- A szövegszervező erők megismertetése és alkalmazása a gyakorlatban.
- A szövegelemző képességek fejlesztése.
- A szöveg fogalma, jellemzői.
- A szöveg főbb megjelenési formái, típusai, műfajai, korának és összetettségének jellemzői.
- A szöveg szerkezete: a szöveg és a mondat viszonya, szövegegységek.
- A szövegértelem összetevői: pragmatikai, jelentésbeli és nyelvtani szintje.
- Szövegköziség, az internetes szövegek jellemzői.
- Szövegek összefüggése, értelemhálózata; intertextualitás.
- A szóbeli és az írásbeli szövegértés és szövegalkotás fejlesztése.
- A helyesírási készség fejlesztése.
- Helyesírási szótárak használatának tudatosítása.
- A szövegolvasási típusok és szövegértési stratégiák.
- Szövegtípusok: digitális és hagyományos, folyamatos és nem folyamatos.

- Összefüggő szóbeli szöveg: felelet, kiselőadás, hozzászólás, felszólalás.
- A magánélet színtereinek szövegtípusai: levél, köszöntő stb.
- Az esszé.

FOGALMAK

szöveg, szövegösszefüggés, beszédhelyzet; szövegmondat, bekezdés, tömb, szakasz; szövegkohézió (témahálózat, téma-réma, szövegtopik, szövegfókusz, kulcsszó, cím); szövegpragmatika (szövegvilág, nézőpont, fogalmi séma, tudáskeret, forgatókönyv); nyelvtani (szintaktikai) tényező (kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautalás, deixis, egyeztetés); intertextualitás, összefüggő szóbeli szövegek: előadás, megbeszélés, vita; a magánélet színtereinek szövegtípusai: levél, köszöntő stb.; esszé

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
• A szöveg fogalma. A szövegösszefüggés, a beszédhelyzet	• Szövegszemantika
• A szöveg típusai, a szöveg szerkezete	
• A szövegkohézió (lineáris és globális)	• Szöveg és vizualitás: képversek, konkrét költészet
• A szöveg kifejtettsége	
• Szövegpragmatika (szövegvilág, nézőpont, fogalmi séma, tudáskeret, forgatókönyv)	
• Szövegtípusok jellemzői megjelenés, műfajok és nyelvhasználati színterek szerint	• A szöveg és a szöveget kiegészítő, nem szövegszerű elemek (kép, ábra, táblázat, tipográfia) kapcsolata
• A legjellegzetesebb szövegtípusok, szövegfajták	
• Az esszé	
• A munka világához tartozó szövegek (a hivatalos levél típusai, önéletrajz, motivációs levél)	
• Az intertextualitás	• Intertextualitás: a szövegek transzformációi (pl. mém)
• A szövegfonetikai eszközök és az írásjelek szerepe a szöveg értelmezésében	

FOGALMAK

nyelvi szintek; a szó alkotóelemei (hang, fonéma, morféma); a szavak osztályozása, osztályozási szempontjai; szószerkezet (szintagma): alárendelő, mellérendelő szintagma; mondatrészek: alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző; vonzatok; mondat, a mondat szerkesztettsége, mondatfajta; egyszerű mondat, összetett mondat; szórend és jelentés összefüggései

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: különböző típusú források feldolgozása; esszéírás.
- Valamennyi tantárgy: vázlatírás, jegyzetelés.

- Informatika: információkezelés, forrásfelhasználás, hivatkozás, szöveges adatbázis, az internethasználat jogi, etikai kérdései.

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

TÉMAKÖR: A SZÖVEG

	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	**Emelt szint**
A szöveg és a kommunikáció	• Szöveg, szövegösszefüggés, beszédhelyzet. • Szövegek jellemzőinek megfigyelése. • A címzett szerepe a szöveg megalkotottságában.	• A szöveg fogalma, a szövegek jellemzőinek megfigyelése, megnevezése, rendszerezése. • Szövegpragmatika: szövegvilág, nézőpont, fogalmi séma, tudáskeret, forgatókönyv.
A szöveg szóban és írásban	• A szóbeliség és az írásbeliség hatása a szövegformálásra. • A szóbeli és írott szövegek szerepe, eltérő jegyei. • Szövegek alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák néhány egyszerűbb műfajában. • A szövegfonetikai eszközök és az írásjelek értelmes, kifejező alkalmazása. • A szövegfonetika helyes használata (hangsúly, hanglejtés, hangerő, szünet, beszédtempó).	• Szövegek alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák néhány összetettebb műfajában. • Érvelő esszék írása. • A szövegfonetika jelentősége, funkciója (hangsúly, hanglejtés, hangerő, szünet, beszédtempó).
A szöveg szerkezete és jelentése	• A szöveg és a mondat viszonya. • A különféle szövegek felépítése, egységei. • Szövegméret, megjelenés. • A szövegkohézió, a témaháló és a cím. • Bekezdés, tömb, szakasz.	• A szövegértelem összetevői: a pragmatikai, a jelentésbeli és a nyelvtani szintek. ♣ Az elsődleges és másodlagos, mögöttes jelentés. • Szövegkohézió: téma–réma, topik, fókusz, kulcsszó. • A szövegmondat. • Nyelvtani tényezők a szöveg jelentésének megteremtésében: kötőszó, névmás, névelő,

		határozószó, előre- és visszautalás, deixis, egyeztetés.
Szövegértelmezés	• A szövegértés, szövegfeldolgozás technikája, olvasási típusok és stratégiák. • A téma értelmezése mindennapi, ismeretterjesztő és szépirodalmi szövegekben.	A téma értelmezése tudományos szövegekben.

Az intertextualitás	A szövegköziség, intertextualitás jelenségeinek értelmezése irodalmi és nem irodalmi szövegekben.	
A szövegtípusok	• Szövegtípusok jellemzői megjelenés, műfajok és nyelvhasználati színterek szerint. • A legjellegzetesebb közlésmódok: a beszélt nyelvi társalgási és az írott monologikus szövegek • Nyelvhasználati színterek szerinti szövegtípusok: mindennapi, közéleti és hivatalos, tudományos, sajtó és média, szépirodalmi. • A továbbtanuláshoz, illetve a munka világában szükséges szövegtípusok: különböző típusú önéletrajzok, motivációs levél; különböző témájú hivatalos levelek (pl. panaszos levél), kérvény, beadvány; hozzászólás, felszólalás, vitaindító, rövid ünnepi beszéd; ajánlás, méltatás; szórólap szövege.	• Szövegtípusok: monologikus, dialogikus és polilogikus; beszélt, írott, elektronikus; spontán, tervezett. • Közlésmódok: elbeszélő, leíró, érvelő. • Ismeretterjesztő, szépirodalmi és egyszerűbb tudományos szövegek elemzése (pl. a címzettek, a téma, a szóhasználat, a megszerkesztettség szempontjából).
Az elektronikus írásbeliség és a világháló hatása a szövegre, szövegek a médiában	• Az internetes szövegek jellemzői, az írott és internetes szövegek összehasonlítása, az eltérő és azonos jegyek megfigyelése, megnevezése. • Az internetes adatkeresés, a különböző forrásokból származó adatok megbízhatóságának és használhatóságának kérdései. • A különböző forrásból származó információk megadott szempontok szerint való összehasonlítása, megvitatása, kritikai következtetés levonása. A pontos és etikus hivatkozás. • Az elektronikus média hagyományos (rádió, televízió) és	• Digitális formájú szövegek alkotása, multimédiás kiegészítések használata. • Az írott és az elektronikus tömegkommunikáció szövegtípusait elkülönítő nyelvi és nem nyelvi tényezők. • Médiaközlések elemzése (pl. hír, kommentár, tudósítás, interjú, cikk, glossza, ismeretterjesztő szöveg): tartalmi, szerkezeti és szövegformálási kritériumai, nyelvhasználati, hatásbeli sajátosságai. • A hagyományos és az új elektronikus média publicisztikai és a tájékoztató műfajai.

Stilisztika – stílusrétegek, stílushatás, stíluseszközök, szóképek, alakzatok – 18 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A stílus szerepének tudatosítása.
- A stiláris különbségek felfedeztetése.
- Az alakzatok és a szóképek hatásának, szerepének vizsgálata szövegelemzéskor.
- A stílus, a stilisztika, a stílustípusok.

- A stílusérték.
- A stílushatás.
- Stílusgyakorlatok.
- A hangalak és jelentés viszonyának felismertetése.
- Értelmezési gyakorlatok különböző beszédhelyzetekben.
- A mondat- és szövegjelentést meghatározó tényezők felismertetése, tudatosítása.
- A magyar szórend megváltozása és az üzenet jelentésváltozása közötti összefüggés tudatosítása.
- A mindennapi kommunikáció gyakori metaforikus kifejezéseinek és használati körének megfigyelése, értelmezése.
- Szótárhasználat fejlesztése.
- A jel és a nyelvi jel fogalma, összetevői.
- A jel és a jelentés összefüggése, jelentéselemek.
- A hangalak és a jelentés viszonya, jelentésmező.
- Motivált és motiválatlan jelentés.
- A metaforikus kifejezések szerkezete, jellemző típusai, használatuk.
- A mondat- és szövegjelentés.

TÖRZSANYAG:	**AJÁNLOTT TANANYAG:**
A stílus fogalma és hírértéke	Mindennapi stilisztikánk: társadalmi elvárások és megnyilatkozásaink stílusa
A stílus kifejező ereje	Stílusparódia Korstílusok, stílusirányzatok
Stílusrétegek: társalgási, tudományos, publicisztikai, hivatalos, szónoki és irodalmi stílus	Az íráskép stilisztikai hatásai
Stílusárnyalatok (pl.: neutrális, gúnyos, patetikus, népies, familiáris, költői, archaikus)	
A mondatstilisztikai eszközök (a verbális stílus, nominális stílus, a körmondat)	Egyéni szóalkotások stilisztikai hatása
Hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés	
Szóképek (egyszerű; hasonlatból kinövő szóképek /metafora, szinesztézia/, érintkezésen nyugvó szóképek /metonímia, szinekdoché/, összetett szóképek /összetett költői kép, allegória, szimbólum/)	Összetett képrendszerek, képi hálózatok, jelképrendszerek
Költői alakzatok (ismétlés, felcserélés, kihagyás) köznyelvi és irodalmi szövegekben	

FOGALMAK

stílus, stilisztika, stílustípus (bizalmas, közömbös, választékos stb.); stílusérték (alkalmi és állandó); stílusréteg (társalgási, tudományos, publicisztikai, hivatalos, szónoki, irodalmi); stílushatás; néhány gyakoribb szókép és alakzat köznyelvi és irodalmi példákban, jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés; metaforikus jelentés; motivált és motiválatlan szó, hangutánzó, hangulatfestő szó; egyjelentésű, többjelentésű szó, azonos alakú szó, rokon értelmű szó, hasonló alakú szópár, ellentétes jelentés

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: különböző forrásszövegek stílusjellemzői.
- Idegen nyelvek: beszélt nyelvi stílusregiszterek.

- Biológia-egészségtan; Fizika; Kémia; Földrajz: metaforák a természettudományos szövegekben.
- Dráma és tánc: drámajáték; társalgási stílusárnyalatok megjelenítése.
- Mozgóképkultúra és médiaismeret: nyilvános megnyilatkozások, különféle műsortípusok, illetve internetes felületek jellemző stílusregiszterei.
- Informatika, könyvtár: kézikönyvek, egynyelvű szótárak használata.

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

Témakör: Stílus és jelentés

	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	**Emelt szint**
Szóhasználat és stílus	• Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban, a szaknyelvben és a szépirodalomban. • A jellegzetes stílustípusok (stílusárnyalatok) megismerése (*pl. bizalmas, közömbös, választékos*), felismerése, hatásának elemzése. • Egyszerű stílusjelenségek felismerése, magyarázata. • Stílusérték (alkalmi és állandó). • Stílushatás.	• A szóhasználat nyelvtani, jelentésbeli és stiláris kötöttségei. ♣ Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály. • Denotatív, konnotatív jelentés.
A szójelentés	• A nyelvi szintek alkalmi és állandó stílusértékének megfigyelése, felismerésük, valamint alkalmazásuk a szövegalkotásban. ♣ A szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek. • Egyjelentésű, többjelentésű szó, homonima, szinonima, hasonló alakú szópár, ellentétes jelentés. • Egynyelvű szótárak használata (*pl. Magyar szinonimaszótár, Magyar értelmező kéziszótár*), valamint kétnyelvű szótárak ismerete.	• A hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. • Motivált és motiválatlan szavak. ♣ A szójelentés változásai. ♣ A jelentés szerepe a nyelvi szerkezetek kialakításában. ♣ A szórend jelentésváltozatainak megfigyelése, hatásértelmezés.
Stíluseszközök	• A helyzetnek, kommunikációs célnak megfelelő stíluseszközök tudatos használata a szövegalkotásban. • Az egyszerűbb szóképek köznyelvi és szépirodalmi szövegekben: hasonlat, metafora, metonímia. ♣ Metaforikus jelentés. • Az egyszerűbb alakzatok: felsorolás, ismétlődés, ellentét, gondolatritmus.	• A bonyolultabb szóképek: szinesztézia, szinekdoché, összetett költői kép, allegória, szimbólum. ♣ Az alakzatok. • A szókészlet stilisztikája és a mondatstilisztikai eszközök (*pl. archaizálás, evokáció, verbális stílus, nominális stílus, körmondat*). ♣ Hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció.

Stílusréteg, stílusváltozat	• A leggyakoribb stílusrétegek jellemzőinek megismerése, felismerése, elemzése, összefüggésben a szövegtani jellemzőkkel. • A társalgási stílus ismérvei, minősége. ♣ A közélet színterei, a közéleti és a hivatalos stílus kritériumai, stiláris kötöttségei. • A publicisztikai stílus főbb jellemzői, tipikus szóhasználat, a megjelenítés közlésértéke (*pl. tipográfia, képi világ*).	• Nem irodalmi és szépirodalmi szövegek stílusának összehasonlítása. • Nem irodalmi és szépirodalmi szövegek stílushatásának komplex értékelése. • A tudományos és a szakmai stílus sajátosságai. • A stílus és norma koronkénti változatai – néhány példa bemutatásával.

11. évfolyam

A 11-12. évfolyam a közoktatás utolsó szakasza. Ez a képzési szakasz a nevelési és oktatási célokat tekintve a legösszetettebb: nemcsak új ismereteket kell átadni, hanem a meglévő ismeretek gyakorlati felhasználását is, emellett bővíteni és fejleszteni kell a tanulók kompetenciáit. Kiemelt feladat a szövegértés és a szövegalkotás tanítása. A 11-12. évfolyamon elvárható, hogy a tanulók képesek legyenek projekt- vagy kutatómunkában részt venni. Etikusan és kritikusan használják a hagyományos, papíralapú, illetve a világhálón található és egyéb digitális adatbázisokat. Felismerjék az adott kommunikációs helyzetet, s arra írásban és szóban is adekvátan válaszoljanak. Képesek legyenek az összetett szövegek elsődleges jelentése mögé látni, a jelentéseket értelmezni, gondolataikat írásban és szóban is pontosan és elegánsan, illetve az adott kommunikációs helyzetnek megfelelően megfogalmazni. Képessé váljanak érvekkel vagy cáfolatokkal igazolni nézeteiket, véleményüket. Sajátítsák el a mindennapi életben szükséges szövegalkotás alapvető követelményeit (műfajok, stílus, retorikai építkezés).
Ennek a képzési szakasznak a feladata – a műveltségátadás, a kompetencia és érzelemfejlesztés mellett –, hogy a tanulóknak segítséget nyújtson a pályaválasztásban, felkészítse őket a továbbtanulásra.
Mindezek elérése érdekében a képzés kiemelt céljai:

- a retorikai ismeretek bővítése. Ismerjék meg a diákok a retorika fogalmát, történetének nagy állomásait, az érvek, illetve a cáfolatok típusait, helyes alkalmazásukat. Ezek birtokában képesek legyenek arányos, előrehaladó szöveget alkotni, mely megfelel a műfaji és a stilisztikai követelményeknek, a magyar nyelvhelyességi – írásos szöveg esetében – a helyesírási szabályoknak.
- Bővüljön stilisztikai tudásuk: ismerjék fel a szóképeket, alakzatokat. Képesek legyenek a tanulók ezeket értelmezni, saját nyelvhasználatukban is alkalmazni a metaforikus szövegépítést, a magyar nyelv archaikusabb elemeit, pl.: szólásokat, közmondásokat, szállóigéket.
- Szövegértő- és szövegalkotó kompetenciájuk folyamatos bővítése.

Retorika- a beszédfajták, a beszéd felépítése, az érvelés – 11 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A retorika alapfogalmainak megismertetése, azok alkalmazása a tanulók életével, mindennapjaival összefüggő nyilvános megszólalásokban
- A hatásos érvelés technikájának, a legfőbb érvelési hibáknak a megismertetése
- Önálló beszéd megírásához, annak hatásos előadásához szükséges nyelvi, gondolkodási képességek fejlesztése
- A szónok tulajdonságai, feladatai
- A szónoki beszéd felépítése, a beszéd megszerkesztésének menete az anyaggyűjtéstől a megszólalásig
- Az érv, érvelés, cáfolat megértése
- Az érvelési hibák felfedeztetése
- A hatásos előadásmód eszközeinek tanítása, gyakoroltatása
- Érvelési gyakorlatok: kulturált vita, véleménynyilvánítás gyakorlása

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
A retorika és kommunikáció, a retorika fogalma	Retorika az ókorban
A retorikai szövegek felépítése és elkészítésének lépései	Retorika a középkorban
A szónoki beszéd fajtái (tanácsadó beszéd, törvényszéki beszéd, alkalmi beszéd) és jellemzőik	Néhány történeti értékű és jelenkori szónoki beszéd retorikai eszközei és esztétikai hatása
Az érvelő beszéd felépítése, az érvtípusok	A szójáték és a retorika
Az érvelés módszere	Digitális eszközök, grafikus szerkesztők használata a retorikai szövegek alkotásában.
A retorikai szövegek kifejezőeszközei	Az előadás szemléltetésének módjai (bemutatás, prezentáció).
A kulturált vita szabályai	
A befolyásolás módszerei	

FOGALMAK

retorika, szónoklat, a szónok feladata, a meggyőzés eszközei: érv és cáfolat; hagyományos és mai beszédfajták; a szónoklat részei, szerkezete, felépítése

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Magyar irodalom: Retorikai szövegek (pl. *Kölcsey: Búcsú az Országos Rendektől*)
- Történelem: Híres szónokok, szónoklatok Pl. Kossuth Lajos
- Digitális kommunikáció: Digitális eszközök, grafikus szerkesztők használata a retorikai szövegek alkotásában; Az előadás szemléltetésének módjai (bemutatás, prezentáció).

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

6. témakör: A retorika alapjai

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	**Emelt szint**
A nyilvános beszéd	- A retorika mint a meggyőzés művelete a gondolatközlésben. - A beszéd felépítése, a beszéd megszerkesztésének menete az anyaggyűjtéstől a megszólalásig. - A tanulók életével, mindennapjaival összefüggő nyilvános megszólalások – a kiselőadás és a vizsgafelelet felépítése. - Az állásinterjú. - A szónoki beszéd fajtái (tanácsadó beszéd, törvényszéki beszéd, alkalmi beszéd) és jellemzői.	- A retorika jelentősége és alkalmazása A retorika mint a szónoklás tudománya. -Néhány történeti értékű és jelenkori szónoki beszéd retorikai eszközei és esztétikai hatása. - A szójáték és a retorika.
Érvelés, megvitatás, vita	- A kulturált véleménynyilvánítás és vita szabályai, gyakorlata. A befolyásolás módszerei - Az érvelés műfajai: a tétel, a bizonyítás, a cáfolat, az érv és az ellenérv. - Az érvelés logikája, technikája az érvek elrendezése - Az érvelő beszéd felépítése, az érvtípusok. - A legfőbb érvelési hibák - A hatásos előadásmód eszközei	- A szónok tulajdonságai, feladatai. - A cáfolat módszerei. - Az előadás szemléltetésének módjai (bemutatás, prezentáció). hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelv (mondat- és szövegfonetikai eszközök) és nem nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban, az audiovizuális és multimédiás közlés különböző formáiban. - A hivatalos felszólalás, hozzászólás különböző helyzetekben

Pragmatika- a megnyilatkozás fogalma, társalgási forduló, beszédaktus, együttműködési elv – 7 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A kulturált nyelvi magatartás fejlesztése
- A nyelv működésének, a nyelvhasználat megfigyelése különböző kontextusokban, eltérő célok elérésére nyelvi eszközökkel

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
A nyelv működése a beszélgetés, társalgás során	A pragmatika mint a nyelvre irányuló funkcionális nézőpont Kommunikáció és pragmatika
A társalgás udvariassági formái	
A beszédaktus	
Az együttműködési elv (mennyiségi, minőségi, viszony, mód)	

FOGALMAK

megnyilatkozás, társalgás, társalgási forduló, szóátvétel, szóátadás; beszédaktus (lokúció, illokúció, perlokúció); deixis; együttműködési elv

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Idegen nyelvek: A társalgás udvariassági formái a tanult idegen nyelveken

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

1. témakör: Kommunikáció

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Pragmatika	- A sikeres nyelvhasználat gyakorlata: a nyelvhasználat, a társalgás összetevői; beszédaktusok; az együttműködés elve; udvariassági formák	- A nyelv működése, a nyelvhasználat különböző kontextusokban, különböző célok elérésére. - Együttműködési elvek

Szótárhasználat – 2 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- a fontosabb egynyelvű papír alapú és digitális szótárfajták megismerése, tanulmányozása: értelmező szótár, történeti-etimológiai szótár, szinonimaszótár, helyesírási szótár, szlengszótár, nyelvművelő kéziszótár, Magyar Történeti Szövegtár, írói szótárak, tájszótár

FOGALMAK

értelmező szótár, etimológiai szótár, szinonimaszótár, rétegnyelvi szótár, írói szótár

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

Idegen nyelvek: Szótárhasználat

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

1. témakör: Kommunikáció

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Szövegértés	- Nyomtatott és elektronikus információforrások ismerete és használata (pl. egynyelvű szótár, antológia, kézikönyv, lexikon, enciklopédia, írott és elektronikus sajtó; Magyar Elektronikus Könyvtár). A célirányos, etikus és mérlegelő információhasználat.	

2. témakör: A magyar nyelv története

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Nyelvtörténeti korszakok		- Nyelvtörténeti-nyelvtudományi kézikönyvek (pl. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára – TESZ).

3. témakör: Ember és nyelvhasználat

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Nyelvváltozatok	-Egynyelvű szótárak	

7. témakör: Stílus és jelentés

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A szójelentés	-Egynyelvű szótárak használata (pl. Magyar szinonimaszótár, Magyar értelmező kéziszótár), valamint kétnyelvű szótárak ismerete.	.

Általános nyelvi ismeretek – a nyelv és a gondolkodás, nyelvtípusok – 7 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- a nyelv mint jelrendszernek, az emberi nyelv egyediségének megértése; a nyelv mint változó rendszer; a nyelv szerepe a világról formált tudásunkban
- a kommunikáció kódok vizsgálata, a korlátozott és a kidolgozott kód; gesztusnyelvek, jelnyelvek
- a nyelv és gondolkodás viszonya nyelvfilozófiai lehetőségeinek megismerése
- a nyelv és a megismerés viszonyának tanulmányozása: az emberiség információs forradalmai; a nyelv és a kultúra viszonya

- nyelvcsaládok, nyelvtípusok tanulmányozása

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
A nyelv és a beszéd, a nyelv mint változó rendszer	A nyelv szerepe a világról formált tudásunkban, gondolkodásunk alakításában A nyelv szerepe a memória alakításában
A nyelv és gondolkodás, a nyelv és megismerés	
A beszéd mint cselekvés	
A nyelvcsaládok és nyelvtípusok	

FOGALMAK

Jel, nyelvi jel, jelrendszer, nyelvtípus (agglutináló, izoláló, flektáló), nyelvcsalád, kódok, korlátozott és kidolgozott kód, gesztusnyelv, jelnyelv

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Idegen nyelvek: a tanult idegen nyelvek tipológiai tulajdonságai, nyelvcsaládba sorolása

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

3. témakör: Ember és nyelvhasználat

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Ember és nyelv	A nyelv és gondolkodás, a nyelv és megismerés.	A nyelv szerepe a világról formált tudásunkban. Korlátozott kódú nyelvek: gesztusnyelvek, jelnyelvek Az emberiség információs forradalmai. A nyelv és a kultúra viszonya
Jelek és jelrendszerek	A nyelv mint jelrendszer. A jel, jelek, jelrendszerek a nyelvi és nem nyelvi közlésben.	A nyelvi jel sajátosságai. A jeltípusok.
Általános nyelvészet		A nyelvek egyező és eltérő tulajdonságai, nyelvtipológia, főbb nyelvtípusok és jellemzőik (agglutináló, izoláló, flektáló).

TÉMAKÖR	JAVASOLT ÓRASZÁM
I. Retorika- a beszédfajták, a beszéd felépítése, az érvelés	11
II. Pragmatika- a megnyilatkozás fogalma, társalgási forduló, beszédaktus, együttműködési elv	7
III. Szótárhasználat	2
IV. Általános nyelvi ismeretek – a nyelv és a gondolkodás, nyelvtípusok	7
V. Rendszerező ismétlés	1

VI. Szabadon felhasználható óra – az intézmény saját döntése alapján, felzárkóztatásra, elmélyítésre, tehetséggondozásra (gyakorlás, számonkérés)	7
Összes óraszám:	**35**

12. évfolyam

A 12. évfolyam a közoktatás befejező szakasza. Ez a képzési szakasz a nevelési és oktatási célokat tekintve a legösszetettebb: nemcsak új ismereteket kell átadni, hanem a meglévő ismeretek gyakorlati felhasználását is, emellett bővíteni és fejleszteni kell a tanulók kompetenciáit. Kiemelt feladat a szövegértés és a szövegalkotás tanítása. Ennek a képzési szakasznak a végén a tanulók érettségi vizsgát tesznek. Fontos cél, hogy ismereteik és képességeik birtokában önállóan fel tudjanak készülni az érettségire.
Ennek a képzési szakasznak a feladata – a műveltségátadás, a kompetencia és érzelemfejlesztés mellett –, hogy a tanulóknak segítséget nyújtson a pályaválasztásban, felkészítse őket a továbbtanulásra.
Mindezek elérése érdekében a képzés kiemelt céljai:

- Ismerjék meg a magyar nyelv földrajzi és társadalmi tagozódását. A Kárpát-medence tíz nyelvjárási régiójának jellegzetes nyelvhasználati (hangtani, lexikai, mondatszerkesztési) sajátosságai közül ismerjenek fel néhányat.
- Ismerjék a magyar nyelv társadalmi tagozódását, jellegzetes csoportnyelveit, azok tipikus szóhasználatát, nyelvi sajátosságait.
- Ismerjék a nyelvvizsgálati módszereket, a világ nagy nyelvcsaládjait. Tanulják meg a magyar nyelv eredetéről szóló tudományos hipotéziseket, illetve az ezeket igazoló bizonyítékokat. Tudják a magyar nyelvtörténet nagy korszakait, az ezekben a korokban keletkezett kiemelkedő jelentőségű nyelvemlékeinket.
- Szövegértő- és szövegalkotó kompetenciájuk folyamatos bővítése.

Nyelvtörténet- a nyelv változása, a nyelvrokonság kérdései, nyelvemlékek – 6 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A szinkrón és diakrón nyelvszemlélet fejlesztése
- A magyar nyelv rokonságának megismerése
- Az összehasonlító nyelvszemlélet fejlesztése: nyelvünk helye a világban
- Az interdiszciplináris tudatosság fejlesztése a nyelvtörténeti, irodalom- és művelődéstörténeti párhuzamosságok és összefüggések felfedeztetésével
- Változás és állandóság nyelvi egyensúlyának megértése
- Nyelvrokonság és nyelvcsaládok vizsgálata
- A nyelvrokonság bizonyítékainak tudományos módszereinek tisztázása
- A magyar nyelv eredetének, az erről szóló tudományos hipotéziseknek megismerése
- A szókincs jelentésváltozásának főbb típusai, tendenciái
- A nyelvtörténeti kutatások forrásainak vizsgálata: kézírásos és nyomtatott nyelvemlékek
- A magyar nyelv történetének főbb korszakai, és néhány fontos nyelvemlékünk (*A tihanyi apátság alapítólevele*, *Halotti beszéd*, *Ómagyar Mária-siralom*
- A nyelvújításnak, illetve hatásának tanulmányozása

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
• A magyar nyelv rokonságának hipotézisei	A 19. század versengő elméletei, az utóbbi évtizedek törekvései a származási modellek felülvizsgálatára („család” és „fa” metaforák kritikája, újabb régészeti és genetikai adatok, stb.) A nyelvhasonlítás korszerű formái Nyelvi változások a Neumann-galaxisban
• A magyar nyelvtörténet korszakai	
• Nyelvemlékek	
• A szókészlet változása a magyar nyelv történetében	
• Nyelvújítás	

FOGALMAK

nyelvrokonság, nyelvcsalád; uráli nyelvcsalád, finnugor rokonság; ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, újmagyar kor, újabb magyar kor; nyelvemlék; ősi szó, belső keletkezésű szó, jövevény- és idegen szó; nyelvújítás, ortológus, neológus; szinkrón és diakrón nyelvszemlélet

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: történelmi – nyelvtörténeti korok kapcsolata.
- Idegen nyelvek: jövevényszavak a tanult nyelvekből; germanizmusok, anglicizmusok

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

2. témakör: A magyar nyelv története.

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A nyelv mint történeti képződmény	- Változás és állandóság a nyelvben A szókészlet változása a magyar nyelv történetében.	- Szinkrón és diakrón kutatási módszer. - Összehasonlító nyelvszemlélet: nyelvünk helye a világban
A magyar nyelv rokonsága	- A magyar nyelv rokonságának elméletei	A 19. század versengő elméletei, az utóbbi évtizedek törekvései a származási modellek felülvizsgálatára („család” és „fa” metaforák kritikája, illetve újabb - régészeti és más segédtudományok kutatásai stb.)
Nyelvtörténeti korszakok	- A magyar nyelv történetének fő korszakai. A nyelvtörténet forrásai: kézírásos és nyomtatott nyelvemlékek (*pl. A tihanyi apátság alapítólevele, Halotti beszéd és könyörgés, Ómagyar Mária-siralom).* - - A nyelvújítás lényege és jelentősége példák alapján	Az ősmagyar, az ómagyar, a középmagyar korszak, az újmagyar kor jellemzőinek és nyelvtörténeti - folyamatainak részletesebb ismerete. - A nyelvtörténeti korszakokat jellemző változások néhány példája a hangrendszerből, a nyelvtani rendszerből. - Az életmód, a történelem és a szókincs néhány összefüggése, anyagi és szellemi műveltség megjelenése a szókészletben néhány példával. Nyelvtörténeti-nyelvtudományi kézikönyvek *(pl. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára – TESZ).* A nyelvújítás története, hatása, értékelése, az ortológus–neológus vita főbb állomásai és szereplői, a magyar nyelv sztenderdizációja. - Néhány szöveg nyelvi szempontú bemutatása a régi magyar irodalomból *(pl. Pázmány Péter, Mikes Kelemen írásai)*
A magyar nyelv szókészletének alakulása	A szókészlet rétegei: ősi örökség, belső keletkezésű elemek, jövevényszók, nemzetközi műveltségszók, idegen szavak.	A szókincs jelentésváltozásának főbb típusai, tendenciái.

A nyelv rétegződése, nyelvjárások, nyelvi tervezés, nyelvi norma – 8 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A nyelvi sokszínűség, nyelvi tolerancia tudatosítása
- A nyelvjárások nyelvhasználati sajátosságainak megismertetése
- A nyelvi tervezés elveinek és feladatainak megismertetése
- A nyelv társadalmi tagozódásának vizsgálata

TÖRZSANYAG:	AJÁNLOTT TANANYAG:
Anyanyelvünk rétegződése I.- A köznyelvi változatok, a csoportnyelvek és rétegnyelvek	Az adott nyelvjárási terület és a nyelvi norma eltérései
Anyanyelvünk rétegződése II.- A nyelvjárások és a nyelvi norma	
Nyelvünk helyzete a határon túl	
Nyelvi tervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés	

FOGALMAK

nyelvi tervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés, nyelvtörvény, nyelvi norma; nyelvváltozatok; vízszintes és függőleges tagolódás; nyelvjárások, regionális köznyelv, tájszó; csoportnyelv, szaknyelv, hobbinyelv, rétegnyelv; szleng, argó; kettősnyelvűség, kétnyelvűség, kevert nyelvűség; nemzetiségi nyelvek

TANTÁRGYKÖZI INTEGRÁCIÓ

- Történelem: Az első világháború következményei
- Magyar irodalom: Határon túli irodalom kérdése

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

3. témakör: Ember és nyelvhasználat

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	**Emelt szint**
Nyelvváltozatok	- Anyanyelvünk rétegződése I. A köznyelvi változatok, a csoportnyelvek és a rétegnyelvek - Anyanyelvünk rétegződése II. A nyelvjárások és a nyelvi norma.	- Egy adott nyelvjárási terület és a nyelvi norma eltérései.
Nyelv és társadalom	- A hazánkban élő nemzetiségiek nyelvhasználata - Nyelvünk helyzete a Kárpát-medencében - Nyelvi identitás. - Nyelvi sokszínűség.	A kétnyelvűség, kettősnyelvűség, kevert nyelvűség fogalma és kérdései
Nyelv és politika, nyelvművelés	- Nyelvi tervezés, nyelvpolitika, nyelvművelés, a nyelvi norma - A mai magyar nyelvművelés.	- A nyelvművelés szerepe az új nyelvi fejlemények, jelenségek értelmezésében.

Felkészülés az érettségire - rendszerező ismétlés – 16 óra

FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS ISMERETEK

- A rendszerező képesség fejlesztése
- Az önálló tanulás fejlesztése: az érettségi témaköreinek és a követelményeknek megfelelő tételvázlatok összeállítása
- A tanult nyelvészeti, kommunikációs, szövegértési és szövegalkotási ismeretek rendszerezése

FOGALMAK

Az eddig tanult fogalmak rendszerező ismétlése

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK

5. témakör: A szöveg

ISMERETKÖRÖK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	**Emelt szint**
A szöveg szóban és írásban Érettségire való felkészülés	- Szövegek alkotása - rendszerező ismétlés	- Szövegek alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák néhány összetettebb műfajában. - Érvelő esszék írása.
Szövegértelmezés	- A szövegértés, szövegfeldolgozás technikája, olvasási típusok és stratégiák.	- A téma értelmezése tudományos szövegekben

TÉMAKÖR	JAVASOLT ÓRASZÁM
I. Nyelvtörténet- a nyelv változása, a nyelvrokonság kérdései, nyelvemlékek	6
II. A nyelv rétegződése, nyelvjárások, nyelvi tervezés, nyelvi norma	8
III. Felkészülés az érettségire - rendszerező ismétlés	10
IV. Szabadon felhasználható óra – az intézmény saját döntése alapján, felzárkóztatásra, elmélyítésre, tehetséggondozásra (szövegértés, szövegalkotás, gyakorlás, számonkérés)	6
Összes óraszám:	**30**